

ULUSLARARASI İSTANBUL TARİHİ YARIMADA
SEMPOZYUMU 2013 /

INTERNATIONAL ISTANBUL HISTORICAL
PENINSULA SYMPOSIUM 2013

EDİTÖR / EDITOR

Doç. Dr. Nazlı Ferah Akıncı

İSTYAM

Yıldız Teknik Üniversitesi

İstanbul Tarihi Yarımada Uygulama ve Araştırma Merkezi /

Yıldız Technical University Istanbul Historical Peninsula Application and Research Centre

İletişim / Contact

Hacı Evhaddin Caddesi No:80 Yedikule Fatih İstanbul

Tel&Faks: 0212 5882114

istryam@yildiz.edu.tr

www.istryam.yildiz.edu.tr

DOLMABAĞÇE SARAYINDAKİ SULTAN II. ABDÜLHAMİD'E AİT TILSIMLI GÖMLEK

Doç.Dr.Hülya Tezcan, Haliç Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü

Topkapı Sarayı, Padişah Elbiseleri Koleksiyonu'nda seksen yedi adet tılsımlı gömlek, bir takma yaka, beş takke, on yazılı örtüden oluşan yaklaşık yüz civarında bir koleksiyon bulunur. Bu gömleklerin kişiyi nazara, hastalıklara, türlü kötülöklere karşı koruduğuna, hastalara şifa verdiğine, giyeni savaşta muzaffer kıldığına, inanılırdı.

Tılsımlı gömlekler aherlenerek kâğıt özelliği kazandırılmış ince pamuklu kumaştan dikilmiştir. Aherlenerek kaygan hale gelen zemin üzerine yazılan yazılar, şekiller ve bezemeler daha çok döneminin kitap tezhibi sanatına yaklaşır. Ayrıca gömleklerin yüzey düzenlemesi, Kur'an sayfasının düzeni, bezemesi, sayfa kenarının tığları itibariyle büyük benzerlik gösterir.

Saray ve çevresine ait gömleklerden bazıları İstanbul'daki başka müzelere, ayrıca dünya müzelerine ve koleksiyonlara da dağılmıştır. Türk ve İslâm Eserleri Müzesinde bulunan iki gömlek padişahlara ait cami (II. Selim adına yapılan Edirne Selimiye Camii) ve türbelerden (Bursa, Yıldırım Bayezid türbesi) getirilmiştir. İstanbul Vakıflar Hat Sanatları Müzesinde iki gömlek ve Konya Mevlâna Müzesinde bir gömlek daha bulunmaktadır. 2006 yılında ilk kez yayınladığımız Şıfalı Gömlekler kitabı, 2011 yılında Tılsımlı Gömlekler adıyla ve yeni ilâvelerle ikinci kez yayınlanmıştır. Ancak Tılsımlı Gömleklere ait örnekler karşımıza çıkmaya devam etmektedir. İstanbul Şehir Müzesinde, Harbiye Askeri Müzesi'nde ve Türbeler Müdürlüğüne bağlı Aziz Mahmut Hüdai Türbesiyle Yahya Efendi Dergâhında, Bursa Kent Müzesinde yeni örnekler görölmektedir. Bizi daha çok ilgilendiren tılsımlı gömlek ise Dolmabağçe Sarayında muhafaza edilen Sultan II. Abdülhamid'e ait gömlektir. Şehir Müzelerinde bulunanların halka, Askeri müzede bulunanların komutanlara, türbelerde bulunanların din büyüklerine ait olduklarını söyleyebiliriz. Biz daha çok sultan gömlekleriyle ilgilendiğimizden Sultan II. Abdülhamid'e ait olan Dolmabağçe Sarayındaki örnek son sultan gömleği olması bakımından önem taşır.

Burada tılsımlı gömlekler üzerine genel bilgi verildikten sonra, özellikle II. Abdülhamid'in gömleği üzerinde durulacak ve tanıtılacaktır.

Tılsımlı gömleklere başka çevrelerde örneğin Çin'de de rastlanır. Budizm inancına bağlı olarak yapılmış böyle bir gömleğin arkasında, daire içinde Buda ve doktrinleri, yer alır. İran ve Hindistan'da da bu tarz gömleklerin kullanıldığı bilinir. Hindistan'ın İslâm döneminde, Hint-İslâm sentezi özellikleri taşıyan 15-16. yüzyıla ait, altın yaldız ve Bihari yazısıyla yazılmış bir gömlek bulunmaktadır. Ayrıca İspanyol kolonilerinde 19. yüzyıla ait bir tılsımlı gömlek Latin harfleriyle ve figürlü olarak hazırlanmıştır. Bu araştırmada hemen her kültürde rastlanan büyüün farklı bir uygulaması olan tılsımlı gömleklerin kötölük içermediği, dolayısıyla "ak büyü" denen karakterde hazırlandığı anlaşılmaktadır. Savaşlarda zırh altına, iç çamaşını gibi tene veya kaftan gibi gömlek üzerine giyilen, kürk kaftanın yakasının altına takılan takma yakalar, takke olarak başa giyilen, Kur'an ayetleri, Allah'ın güzel isimleri vefk (rakam) ve cifr (harf) kareleriyle cetvellenmiş giysilerin çoğu giyilmeden kalmıştır. Aksi halde gömlekler yıkandığında mürekkep ve altın yaldız akıp gideceğinden, kalan örneklerden az sayıda kirli olanı vardır. Bir kısmı da uzun süre saklandıkları yerde lekelenmiş ve kirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar, Tılsımlı gömleklerin üzerindeki geometrik-şekilleri (yantra) oluşturan çizgilerin İ.Ö. 2852 tarihlerine kadar inen bir geçmişi olduğunu ortaya koymuştur.

En erken yantra, Pa Kua, 8 trigram Çin imparatoru Fu Hsi tarafından taş ve bronz üzerine çizilen çizgilerdir. Bunlar birinden diğerine geçen sihirli gücün temelini oluşturuyordu ve doğadaki pozitif güce kanal aarak negatif güce karşı korunma sağlıyordu.

Türkler arasında İslamiyetten önce de tılsımı olan gömleklere inanılırdı. Dede Korkut hikâyeleri içinde, kurşun işlemeyen, kılıç kesmeyen, mutluluk getiren ya da giyeni görünmez kılan gömleklerden bahsedilir. Kur'an-ı Kerim'in, Yusuf: 12, 93 suresinde bir tılsımlı gömlekten bahsedilir. Yusuf

peygamber, Mısır'ın azizi bulunduğu sıralarda kardeşleriyle babası Yakup peygambere gönderdiği bir gömlek vardır. Yakub'un bu gömleği yüzüne sürünce oğlunun ayrılığı ile ağlamaktan görmez olan gözleri açıldığı, Yusuf: 12, 96. ayette yazılıdır.

İslâm Uygarlığında ve Osmanlılarda Astronomi ve Astroloji

Gökyüzündeki güneş, ay ve yıldızların gözlemlenip, yıllık hareketlerini gösteren çizimler, hesaplamalar yapılması Astronomi'nin konusudur. İslam uygarlığında burçların konumlarına göre geleceğe ait yorum yapılması ilmüne ise astroloji (ilm-i nucüm) denirdi. Güneşin gökyüzündeki hareketi sırasında belli tarihlerde girdiği burçları isim, şekil ve sıralarını da Batılılar gibi kullanmışlardır. 360 derecelik dairevi gökkuşağının 30'ar derecelik 12 bölüme ayrılmasıyla burçların oluştuğu kabul edilir. Burçlar hem kendi aralarında hem diğer gök cisimleriyle ilişki içindeydiler. Burçların diğer gök cisimleriyle olan ilişkileri aylara göre hazırlanmış gök haritalarında belirtilirdi. Dünyanın 12 ay boyunca farklı burçlara girmesi nedeniyle, her ayın farklı bir burcun etkisinde olduğuna inanılmış ve hangi durumda hangi gezegen ya da burcun etkili olduğu müneccimbaşılar tarafından ortaya konmuştur. Müneccimbaşılar bir yandan devletin takvim, hava durumu gibi resmî işleriyle uğraşırken diğer taraftan gök cisimlerinin olaylar ve insanlar üzerine etkilerini araştıran astroloji ile de ilgilenmişlerdir.

Osmanlı'da gök cisimleri ve astrolojiyle ilgilenen bilim adamlarından biri Firdevsî-i Tavil adıyla bilinen Şerefeddin Musa olup, bu konuda yazdığı Davetnâme isimli kitabı ile ünlüdür. Altı bölümden oluşan Davetnâme tilsimi hazırlayan din hocalarının el kitabı niteliğindedir.

Bazı sultanlar şehzadelikleri sırasında kafeste yaşadıkları uzun hapis yıllarında örneğin; II. Ahmed (1691–1695) ve III. Mustafa'nın (1757–1774) ilm-i nucümle uğraştıkları bilinir. Sultan I. Abdülhamid (1774–1789) ile III. Selim'in (1789–1807) ise astroloji ile pek ilgilenmedikleri gibi buna inanmadıkları da yaşanan olaylardan anlaşılabilir.

Yazılı Gömleklerin Hazırlanması

Gömlekler önce kesilir, üzerlerine yazı ve diğer işlemler yapıldıktan sonra birleştirilirdi. Saray koleksiyonunda, çoğu hazırlanıp, giyilmeden kalmış, kesilmiş, yazılmış dikilmemiş, bir kısmı çok harap örnekler vardır. Basit pamuklu kumaştan hazırlanmış olmalarına rağmen bir örnekte canfes denilen hafif ipekli kumaş, diğerinde atlas, birinde sof denilen yünlü kumaş kullanılmıştır. Yaka, kol, ön açıklığında, etek ucu pervazlarında ipekli kumaş kullanımı ağırlıktadır.

Gömleklerin yazımına müneccim denilen günümüz astrologlarının tespit ettiği "eşref saat" yani uğurlu saatte başlanırdı. En erken tarihe sahip, Şehzade Cem'in gömleği üzerinde başlama ve bitiş saatlerinin belirtilmesi şifalı gömlek yazılımlarında eşref saatin uygulandığını gösterir. Hattatlar, derviş veya tarikat şeyhlerinin seçtikleri duruma uygun dualar, müneccimlerin tespit ettiği eşref saatte gömlek üzerinde yazmaya başlarlar, tezhip ustaları diğer bezemeleri yaparlardı. Hazırlanmış parçalar usta terziler tarafından birleştirilerek gömlek dikilirdi.

Gömlekler üzerinde yazılar genellikle geometrik şekiller içine yazılırdı. Bununla beraber hiçbir geometrik bölünme olmadan düz satırlar halinde zemine yazıldığı da olurdu. Arapça da "cadval" kelimesi, Türkçe'de cedvel ve plan anlamıyla yüzeyi geometrik şekillere bölmek anlamında kullanılıyordu. Buna göre gömlek yüzeyine kare, dikdörtgen, baklava, daire, yarım daire, üçgen şekilleri çiziliyor, içleri ayrıca karelere bölünerek içine vefk (rakamlar) ve cifr (harfler) yazılıyordu. Ebced hesabına göre Arap alfabesindeki her harfin sayısal olarak bir değeri vardır. Harflerin dizilişine göre hesap edilerek Kuran'ın istenilen ayeti gizemli bir şekilde ifade ediliyordu. Bu gizemli dilin daha İslamiyet'in ortaya çıktığı yüzyılda bilindiği, üçüncü yüzyılda yapılan bir istinsaktan anlaşılabilir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde 10.yüzyılda Abd al- kadir el Husayni tarafından kopya edilmiş bir Mushaf'ın sonunda Farsça Kur'anın falı ile Kur'an sure ve harflerinin sayısını bildiren bir cetvelin bulunması bunu göstermektedir.

Gömleklerin Yazılımı

Gömlekler üzerinde vefk ve cifr'in dışında; Kur'an ayetleri yer almıştır. Tılsımlı yazılımlarda; Fatiha: 1 suresi, ilk sure olması ve açıcı bir nitelik taşımasıyla en çok kullanılandır. Yasin: 36. suresi, fazileti hakkında bazı hadisler bulunmasından ötürü, hastalara ve ölüm yatağındaki hastalara okunur ve gömlekler üzerinde yer alır. Gene Kur'an 48. (Fetih) savaşa giderken, giyeni muzaffer kılması için, Bakara: 2, 255 (Ayet-el Kürsi) türlü belalardan korunmak için, Ahkaf: 46, Felak: 113, ruhsal ve Nas 114, bedensel hastalıklar için kullanılır. Kehf: 18 kullanılan surelerdendir ve diğerleriyle beraber Kur'an ayetlerinin yaklaşık 55 tanesinin gömleklere yazıldığı tespit edilmiştir.

Kur'an surelerinden başka gömleklerde büyüsel kudrete sahip olduğuna inanılan Esmâ-i hüsnâ (Allah'ın 99 adı), dört meleğin adı (Mikail, Cebrail, Azrail, İsrâfil), Hz. Muhammed'in hilye-i şerifi (tasviri), nübüvvet mührü (peygamberlik işareti) hadisleri onun için yazılan Kaside-i Bürde, Hz. Ali'nin eşkâli, şiirler, dualar istek ve yakarışlar yer alır. Kaside-i Bürde, Berberi asıllı Muhammed b. Said Bûsîrî'nin (M.1212-1296?) felçli olduğu sırada Hz. Muhammed için yazdığı 160 beyitlik bir kasidedir. Rivayete göre şair kasideyi yazdıktan sonra iyileşmiştir. Bu sebeple kasidenin felçlilere iyi geldiğine inanılır. Gömleklerde ayrıca aidiyet bildiren ifadeler; sultanın adı, tarih ve usta adı, bazen enseye, bazen etek ucuna, bazen doğrudan yazıyla bazen, kâğıt etiket halinde iliştilir. Genelde bir gömlek üzerinde birden fazla yazı çeşidi kullanılmış ve yazının dekoratif özelliğinden yararlanılmıştır.

Gömleklerde en çok kullanılan renkler başta siyah mürekkep olmak üzere mavi, kırmızı, yeşil, altın ve gümüş yaldızdır. Yüzey genellikle siyah veya kırmızı renkle cetvellenir, içleri kırmızı, mavi, yeşil renkli mürekkeple vefk ve cifrle doldurulurdu. Altın yaldızın yazıda, geniş zeminleri boyamakta ve zenginleştirici bir unsur olarak kullanıldığı dikkati çeker. Gümüş yaldız da aynı amaçla kullanılmış, ancak gümüş kolay okside olduğu için parlaklığını kaybetmiş, konturlardan taşmış ve altın yaldız kullanımı kadar başarılı olamamıştır. Kitap sanatında çok kullanılan kobalt mavisi genel olarak sihir gücü olan bir renk olarak kabul edilir. Gömlekler üzerinde değişik renklerin kullanılması dua, tılsım, vefk gibi farklı içeriği olan yazıları ayırt etmek için olmalıdır. Bunun yanı sıra estetik yaratma isteği de vardır.

Gömleklerin hazırlanmasında yazılar kadar bunları tamamlayıcı ve destekleyici unsur olan semboller, amblemler de önemlidir. Son olarak görüntüyü sonsuza giden geometrik bezeme ve dönemin zevkini yansıtan çiçek kompozisyonları tamamlar.

Sembollerden en önemlileri başta Hz. Muhammed'in ayak izi (Kadem-i saadet) ve ayak giyimi (Nalın-ı saadet) olmak üzere, yürek şeklindeki peygamberlik (nübüvvet) mührü, ok ve yayı sayılabilir. Dindar kişiliği ile tanınan Sultan I.Ahmed'in Hz. Muhammed'in ayak resmini içeren bir sorguç taktığını tarihler yazmaktadır. Gömlekler üzerinde de sıkça rastlanan bu sembolün nazara ve yağmaya karşı koruyucu bir tılsım olduğuna inanılır.

Hz. Muhammed'in yürek şeklindeki mührüne kare bir çerçeveye oturtulmuş olarak bir gömlekte rastlanır. Bazen kızı Fatıma ve damadı Hz. Ali ile iki torununun da adının geçtiği mühürler, gömleği giyen kişiye peygamberin ve ailesinin şefaatinin dilemek için kullanılmış olmalıdır. Hz. Muhammed'in bu fiziki özelliklerinin yanı sıra, onun eşkâlini tarif eden ayrıca huyunu, ruh halini anlatan hilye-i şerifi de yazılı gömleklerde yer almıştır.

Gömlekler üzerinde ayrıca ok ve yay, kılıç ve Hz. Ali'yle özdeşleştirilen çift ağızlı kılıç yani Zülfikâr'a da rastlanır. Özellikle Zülfikâr'ın kullanımı tılsımlı gücünün yanı sıra sanatsal açıdan inanılmaz güzellikteki tasarımıyla da dikkati çeker. Kılıcın kullanımının, Hz.Ali'den aldığı güçle, savaşta koruyucu bir tılsım yarattığına inanılmış olmalıdır.

Nazara karşı etkili olduğuna inanılan Mühr-i Süleyman motifi (birbiri içine ters yerleştirilmiş iki üçgenden oluşur) sadece kitap sanatında değil dokumada, işlemede, çini ve ahşapta, maden sanatında yaygın olarak kullanılan bir motiftir. Bu mühür saltanat ve güç sembolü olarak da her devlette kullanılmıştır.

Gömlekler üzerinde Mikail, Cebrail, Azrail ve İsrail gibi dört büyük meleğin adı sıkça geçer. Bunun dışında bir gömlek üzerinde, Kâ'be ve civarının çok düzgün ve doğru bir tasviri yer alır. Gömlekler üzerinde uzay betimlemelerine de sık rastlanır.

Bitkisel motiflerden servi ağacı sonsuzluğu ifade eden bir semboldür. Dolayısıyla giyene uzun ömür dilemek için kullanılmış olmalıdır. Gömlekler üzerinde rastlanan diğer bitkisel motifler bezeme amaçlı kullanılmıştır. Bunlar erken dönemlerde; küçük yapraklı ve hatayı başlarının süslediği spiral kıvrımlı ince dallar, bulut motifleri, saz yaprakları, 16. yüzyıl ortalarından itibaren karanfil, sümbül gibi çiçekler, demet halinde laleler, vazodan çıkan sümbüller, olarak sayılabilir.

Sultanlara ait Kitabeli Gömlekler

Koleksiyonda ki gömleklerin pek azının kime ait olduğu bellidir. En erken gömlek Fatih Sultan Mehmed'in şehzadesi Cem Sultan'a ait olanıdır (13/1404). Farsça olan kitabesi gömleğin üç yılda tamamlandığını gösterir (1477 – 1480). Kitabeli gömleklerden biri de Sultan Selim'in şehzadelik dönemine ait olan 1564/65 tarihli sade, ağırbaşlı bir gömlektir (13/1133). Sultan Murad isminin geçtiği iki tane tarihli gömlekler bulunur. İlki Konya ve Edirne Mevlevi Şeyhlerinden Sinan Dede tarafından hazırlanmıştır. Bir diğerrinin üzerindeki kâğıt etiketten, validesi Nurbanu Sultan tarafından hediye edildiği anlaşılır (13/1135).

Dolmabahçe Sarayındaki Sultan Abdülhamid'e ait Tılsımlı Gömlek

Son olarak Dolmabahçe Sarayında ortaya çıkan sultan II. Abdülhamid'e (1876 – 1909) ait tılsımlı gömlek (Env.no.38/671) H.1308 /M.1892 tarihli olup, sultanlara ait gömleklerin sonuncusudur. Gömlek; dik yakalı, önden göbeğe kadar açık olup; astarsızdır. Uzunluğu 70cm, Genişliği 60cm, Yaka yüksekliği 3cm, Kol uzunluğu 43.5 cm'dir. Gömleğin önünde; iki sıra halinde sekiz kubbeli cami şekli görülür. Bu kompozisyon çerçeve içine alınmıştır. Yaka açıklığının altında; zemini altın yaldızlı daire şeklinin içinde aşağıdaki kitabe yer alır:

“Nakşibendi halifesi Mehmed efendi tarafından H.1308 yılında Sultan Abdülhamid Han için yapılmıştır”.

Gömleğin arkasında da kompozisyon bir çerçeve içine alınmıştır. Üstte üç yuvarlak yer alır. Ortada kare şeklin içini esma-i hüsnâ vefki, şeklin etrafını Hz. Ali'nin yazdığı Hizbulbahir duası dolaşır. Altta tek yuvarlağın iki yanında Felâk ve Nas sureleri vefk şeklinde karelerin içine yazılmıştır. Bu surelerin giyeni evhamdan, kararsızlıktan koruduğuna inanılır.

Eteğin etrafını dolaşan ki satırlık beyitler halinde bir yazı bantı kol kenarlarında da devam eder. Bu beyitler kaza ve belâdan korunmak için yazılmış niyaz dualarıdır.

Sonuç olarak,

Yazılı gömleklerin halk arasında da yaygın bir kullanımı olduğu biliniyor. Bu yüzden eski ailelerde, dergâhlarda, müzelerde tılsımlı gömlekler bulunmaktadır. Bunlar yurt dışına da dağılmış olup; müzeler, özel koleksiyonlar ve antikacılar da karşılaşılar.

Saray koleksiyonunun önemi 15. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar sultanlar ve hanedan için yapılmış olanlardan, dergâh işi ve halk için hazırlanmış gömleklere kadar değişik örneklerin, toplu halde bulunmasıdır. Böylece zaman zaman değişik çevrelerde ortaya çıkan tılsımlı gömleklerin, saray işlerine bakarak Sanat Tarihindeki yerinin belirlenmesi mümkün olmaktadır.

KAYNAKÇA

Elemterefiş Anadolu'da Büyü ve İnanışlar / Magic and Supersition in Anatolia, Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi Sergi Kataloğu, 13 Haziran – 16 Ağustos 2003, İstanbul. 2003.

Fusun KILIÇ, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Müzesi Koleksiyonu’ndan Tılsımlı Objeler”, 38. Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Özetleri, İstanbul, 1-6 Eylül 2002.

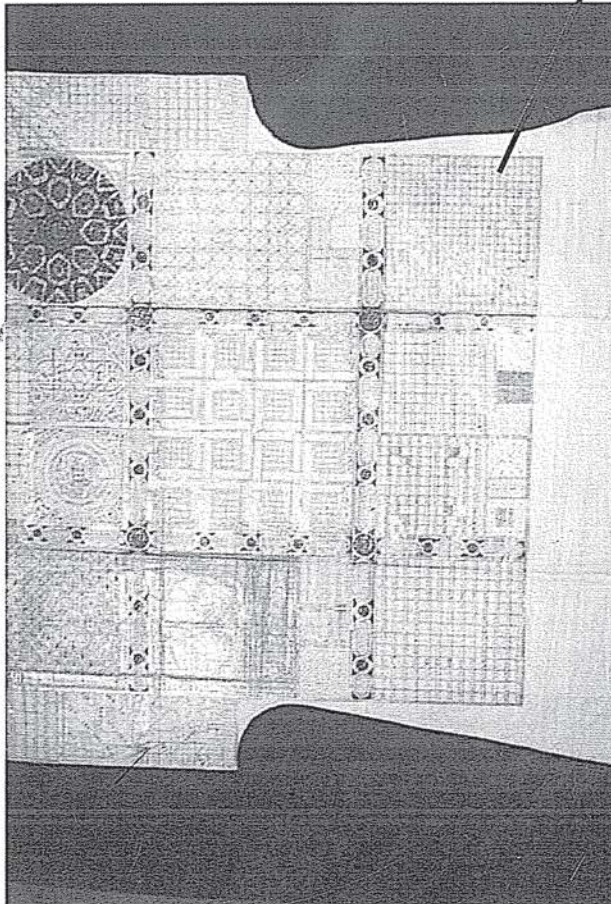
Hülya TEZCAN, Topkapı Sarayı’ndaki Şifalı Gömlekler, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

Hülya TEZCAN, Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonundan Tılsımlı Gömlekler, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

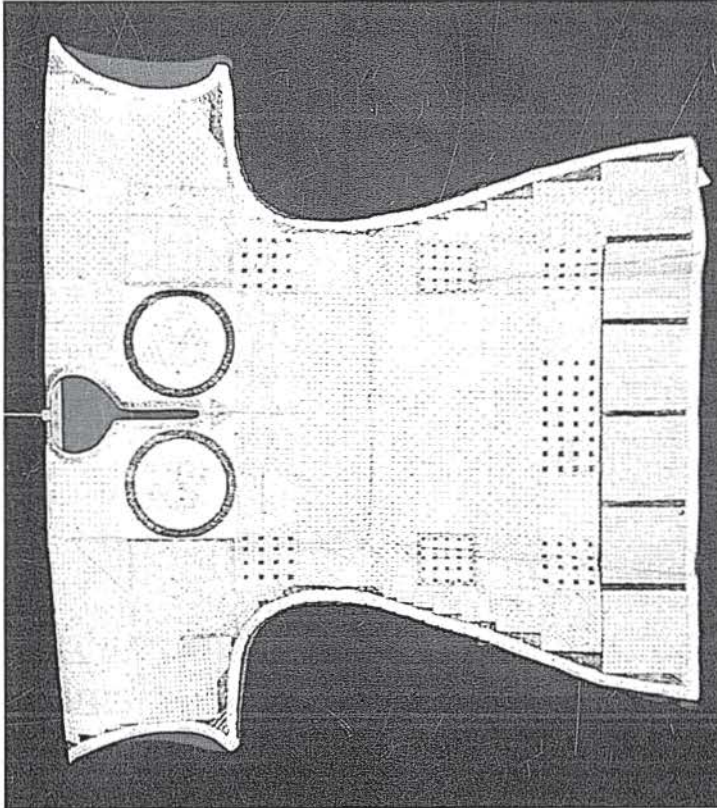
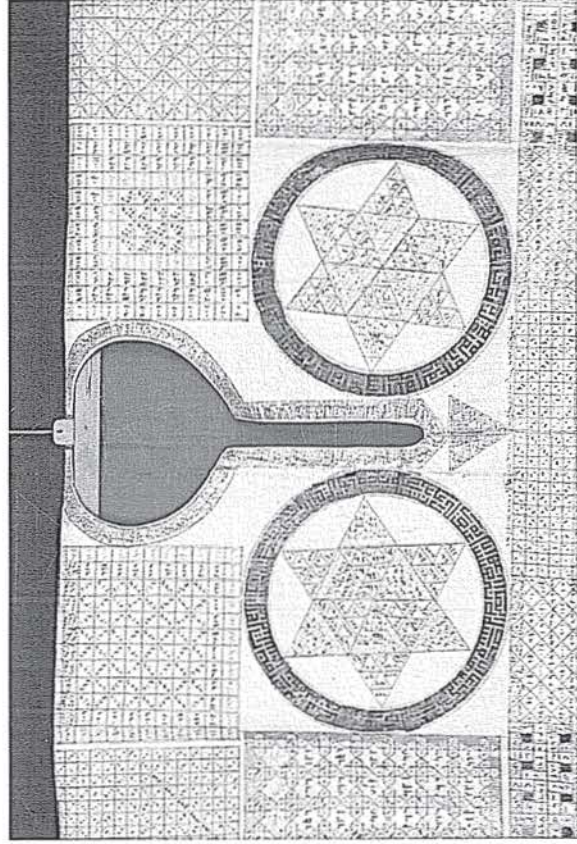
Orhan Şaik GÖKYAY, “Tılsımlı Gömlekler”, Gergedan, İstanbul, Nisan 1988, s. 70 - 79.

Örcün BARIŞTA, “Konya Mevlana Müzesi’ndeki Sultan Veled’e ait olduğu düşünülen Gömlek Üzerine”, V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri (25-26 Nisan 1995), Konya, 1996, s. 53 - 72.

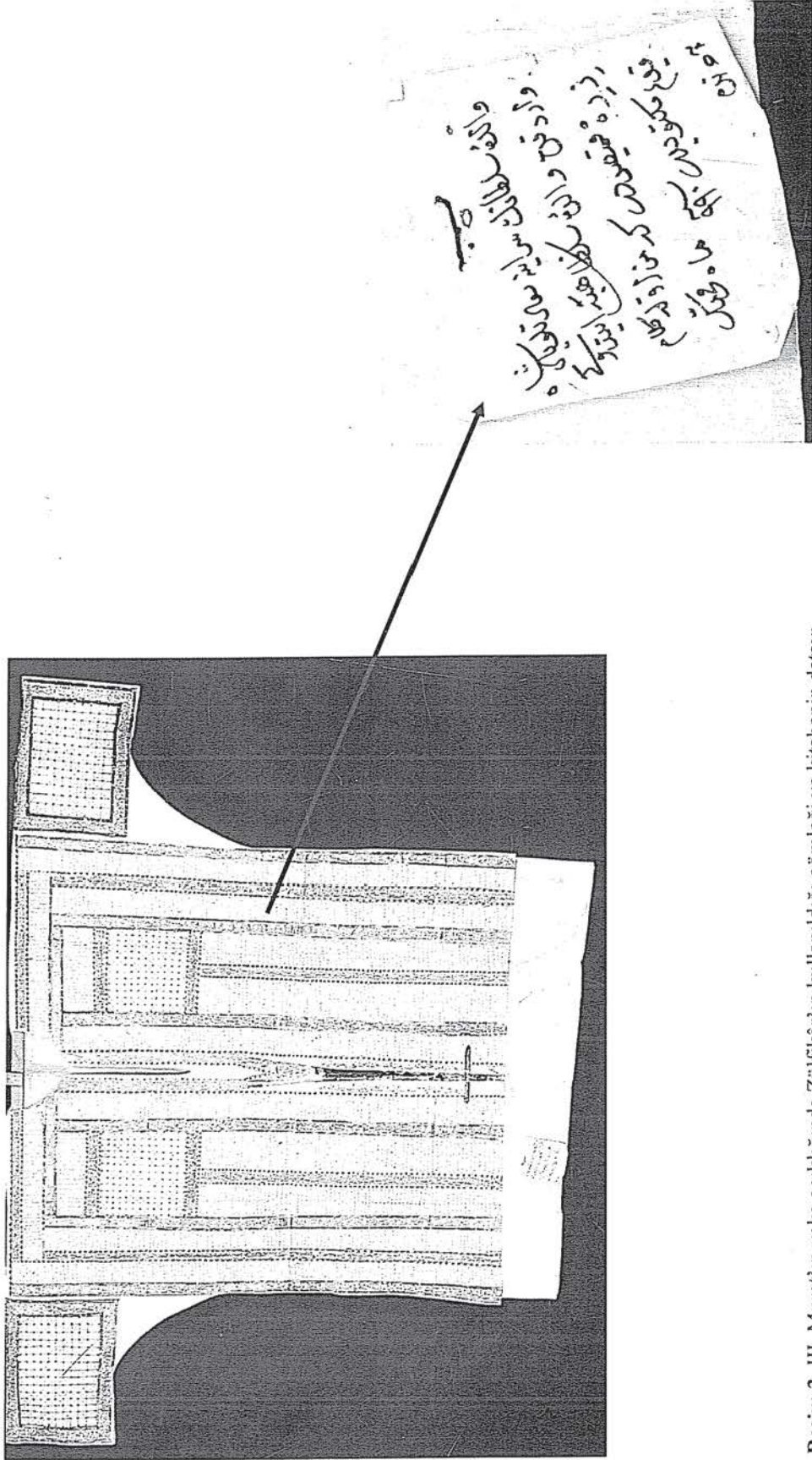
۸۱۲۲					
۸۱۸۱	۲	۲	۲	۲	۲
۸۲۱۲					
۸۱۴۲	۳	۳	۳	۳	۳
۸۳۱۲					
۸۲۲۸	۲	۲	۲	۲	۲
۸۱۲۳					
۸۱۸۳	ابتدای تاریخ	ابتدای تاریخ	ابتدای تاریخ	ابتدای تاریخ	ابتدای تاریخ
۸۱۶۳	ابن خلدون	ابن خلدون	ابن خلدون	ابن خلدون	ابن خلدون
۸۱۲۳	واقعات	واقعات	واقعات	واقعات	واقعات
۸۱۷۳	ابن خلدون	ابن خلدون	ابن خلدون	ابن خلدون	ابن خلدون
۸۲۱۲	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۸۱۲۳	۳	۳	۳	۳	۳
۸۱۶۳	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷	۷۷
۸۱۲۱					
۸۱۷۱					
۸۱۲۱					
۸۱۲۱					

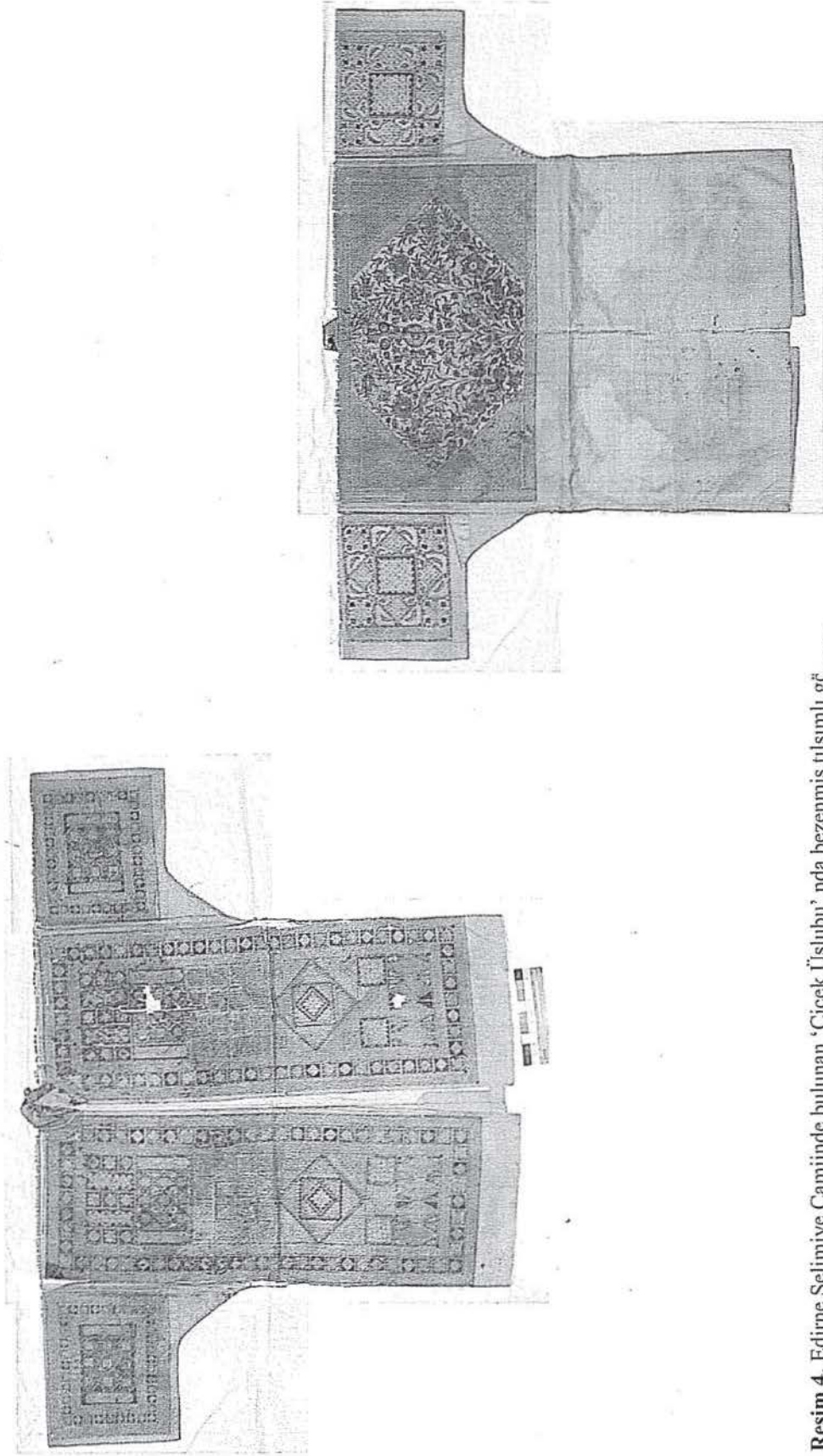
Resim 1. Fatih'in Şehzade Cem Sultan'ın Tılsımlı gömleği ve Kitabenin detayı
(TSM.13/1404)

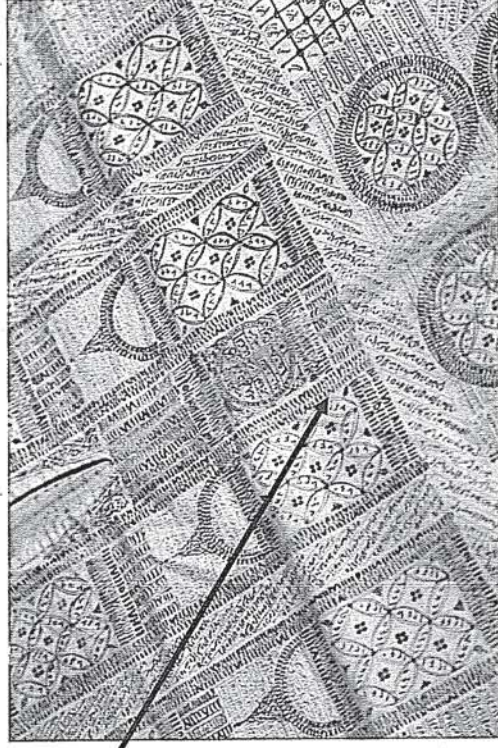
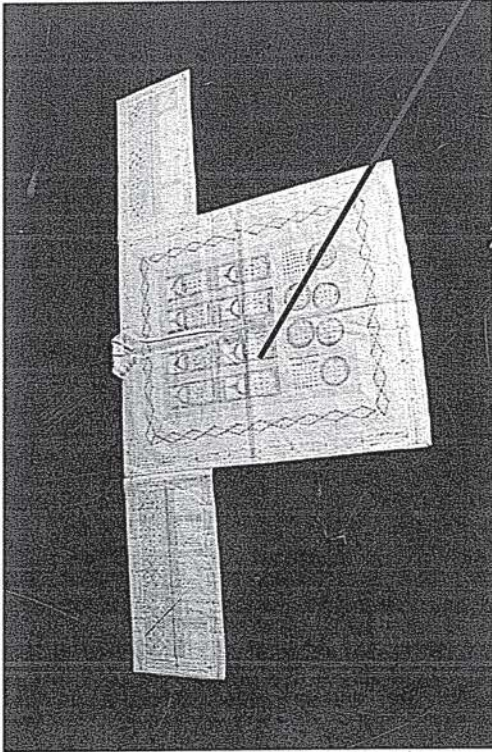
Resim 2. Şehzade Selim'in (II. Selim) Tılsımlı gömleği ve yaka detayı
(TSM.13/1133)

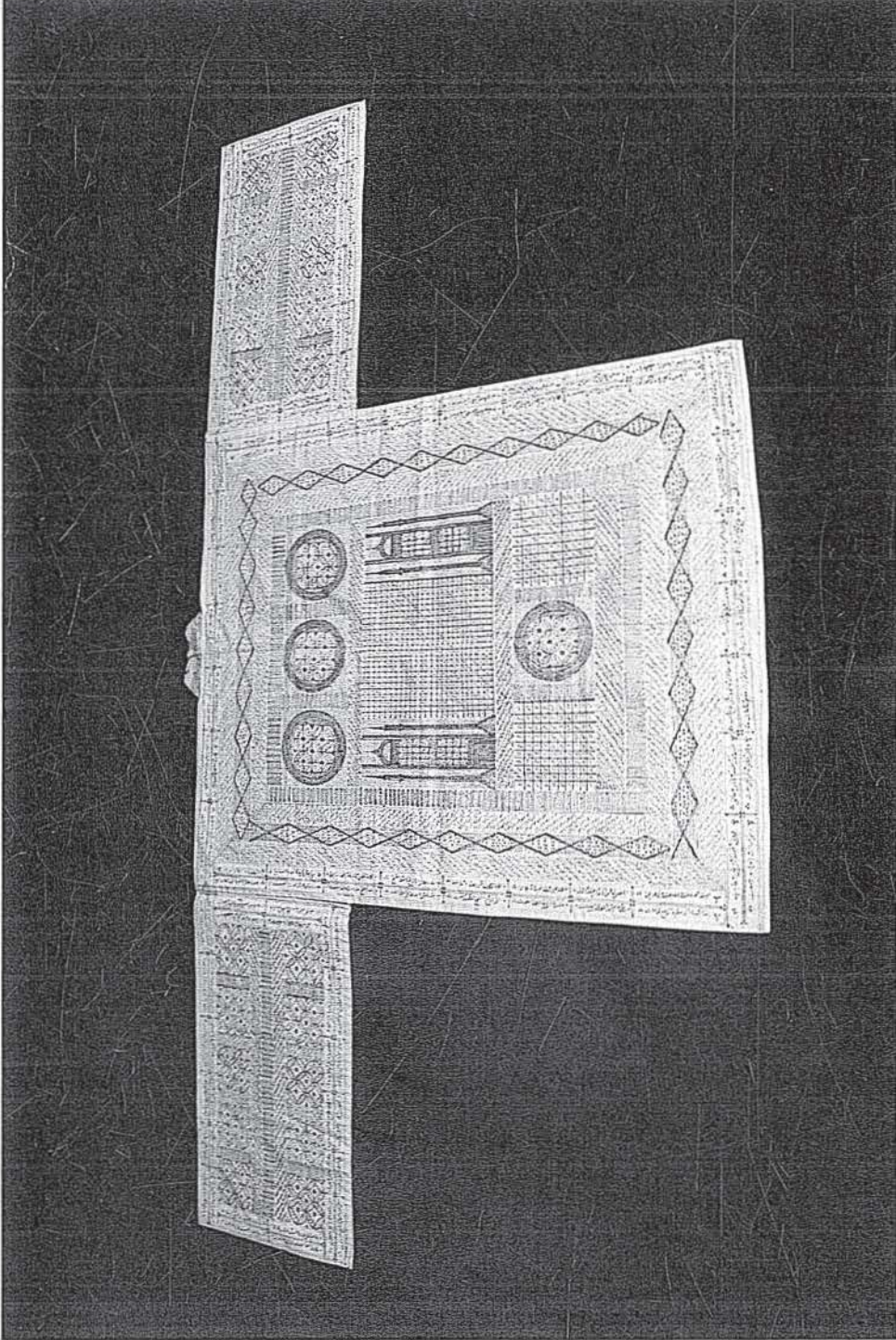
Resim 3. III. Murat'ın yaka açıklığında Zülfiikâr'ın kullandığı gömleği ve kitabenin detayı
(TSM.13/1135)

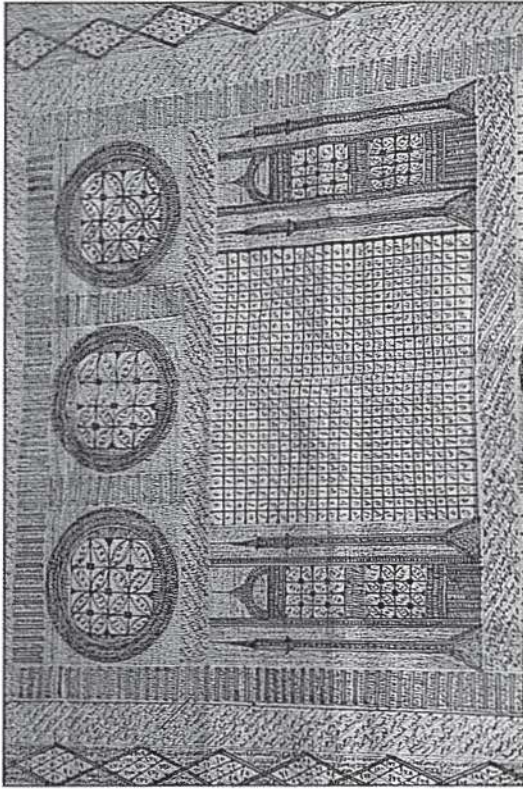
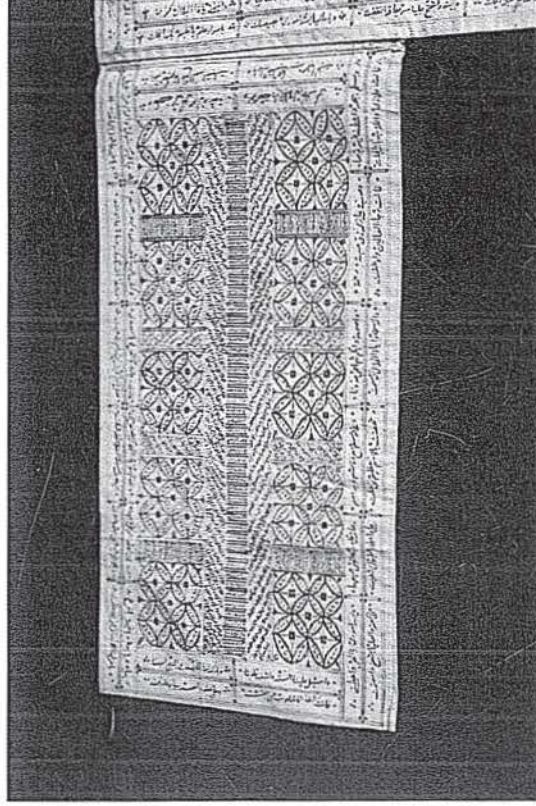
Resim 4. Edirne Selimiye Camiinde bulunan 'Çiçek Üslubu' nda bezenmiş tılsımlı gç.....
Sultan II Selim (?) TIEM. 539

Resim 5. Sultan II. Abdülhamit'in Dolmabahçe Sarayında muhafaza edilen gömleği öntü ve detayı
(Dolmabahçe Sarayı, env.no: 38/671)

Resim 6.Sultan II. Abdülhamit'in Dolmabahçe Sarayında muhafaza edilen gömleğin arkası
(Dolmabahçe Sarayı, env.no: 38/671)

Resim 7. Sultan II. Abdülhamit'in Dolmabahçe Sarayında muhafaza edilen gömleğin arka detayı ve arkadan kol detayı
(Dolmabahçe Sarayı, env.no: 38/671)